

Eđitici Tolstoy

DANIEL MOULIN

Türkçesi: Özlem Akçay

6. BASKI

HECE
inceleme

EĞİTİCİ TOLSTOY

LEVTOLSTOY

Daniel Moulin - Stožek

HECE YAYINLARI

Hece Yayınları: 477

İnceleme

Orijinal adı

Leo Tolstoy

Bu kitabın telif hakları Bloomsbury Publishing Plc.'den Kalem Ajans

aracılığıyla alınmıştır.

Copyright © Daniel Moulin, 2011

©Hece Yayınları

İngilizceden Çeviren

Özlem Akçay

Düzeltili

Banu Altınova

Altıncı Basım

Temmuz 2018

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Teknik Hazırlık

www.hece.com.tr

ISBN: 978-605-9556-83-5

Baskı

www.dumat.com.tr

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/1-2 Kızılay-Çankaya/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: hece@hece.com.tr

Sertifika No: 17672

İçindekiler

Seri Editörünün Önsözü / 5

Önsöz / 7

Yazarın Önsözü / 11

Giriş / 15

Bölüm 1

Lev Tolstoy'un Düşünsel Bir Biyografisi / 25

1. İlk Deneyimler ve Etkilenimler / 25

2. Eğitimci Tolstoy / 47

3. Yasnaya Polyana'nın Önderi / 71

Bölüm 2

Tolstoy'un Eğitsel Düşüncesinin Eleştirel Bir Yorumu / 95

4. Pedagojik Laboratuvar / 95

5. Yasnaya Polyana Deneyinin Sonuçları / 109

6 Yanlış Eğitim Belası / 137

7. Hakiki Bir Eğitimin Manevi Yapısı / 157

Bölüm 3

Gözden Kaçan Bir Eğitimcinin Mirası / 183

8 Tolstoy'un Eğitsel Düşüncesinin Kabulü ve Etkisi / 183

9 Tolstoy'un Günümüz Eğitimcileriyle Bağlantısı / 212

10 Sonuç / 231

Son Söz / 239

Kaynakça / 241

İndeks / 253

Seri Editörünün Önsözü

Bu serideki kitaplar eğitim çalışmaları alanında “felsefik biyografi” denebilecek bir şekilde biçimlenmiştir. Ortak amaçları, basitçe ifade edecek olursak, belli başlı eğitim filozoflarının düşüncelerini ve uygulamalarını anlamaktır.

Bu proje başlar başlamaz, bazı olası zorluklarla karşılaşacaktır. Seriyeye adını veren düşünürlerin listesine üstünkörü bile bakınca anlaşılacağı üzere, bu düşünürlerin çoğu genellikle filozof olarak nitelendirilmezler. Bazılarını akademinin diğer alanlarında -sosyoloji, ekonomi, psikoloji, vb.kabul etmek daha makul olabilir. Diğerleriyse, eğitime esasen uygulama bakımından katkılarından ötürü bu tanıma uygun görünmüyorlar. Bu durumda, akademik anlamda, bu serinin çoğu öznesi açıkçası filozoflar değil. Fakat başka bir bakış açısıyla bakacak olursak ki bu bakış açısı Jean-Paul Sartre'nin kendi çalışmalarındaki üslubunda görülür, felsefik bir biyografi, düşüncesi önemli ve ilginç olan herkes hakkında yazılabilir. Bu bağlamda, bana göre, bu seride adı geçen düşünürlerin her biri bir filozoftur.

Bloomsbury Eğitsel Düşünce Kütüphanesi içeriğini oluşturan şey, teorilerin ve bunların sonucunda ortaya çıkan uygulamaların (ve aynı derecede, uygulamaların ve bunların içinde var olan teorilerin) eğitim için son derece önemli oldukları görüşüdür. Bu seri, Antik Yunanlardan çağdaş bilim adamlarına kadar en önemli ve en ilgi çekici eğitim düşünürlerinden bazılarının fikirlerini bir araya getirerek, öğrenci ve öğretmen nesiller için ulaşılabilir ve aynı zamanda güvenilir bir kaynak sunma arzusundadır.

Bu seride yer alan ana düşünür listesi her zaman sorgulanabilecektir. Kimileri bazı düşünürlerin dâhil edilmesini sorgularken kimileriyse diğerlerinin dâhil edilmemesini sorgulayabilir. Bu kaçınılmaz surette böyle olacaktır. Bloomsbury Eğitsel Düşünce

Kütüphanesi kapsamında ele alınan düşünür listesinin hiçbir şekilde eksiksiz olduğu iddia edilemez. Ancak inkâr edilemez gerçek şu ki; bu düşünürler eğitim hakkında çok ilginç fikirlere sahipler. Bu durumda Kütüphanemiz, eğitim çalışmalarına kendini adanmışlar için güçlü bir bilgi ve ilham kaynağı görevi görebilir.

Richard Bailey, Birmingham Üniversitesi

Önsöz

2010 yılı Lev Nikolayeviç Tolstoy'un (1828-1910) ölüm yıldönümünün yüzüncü kez anılması bakımından önem arz eder. Bu nedenle onun mirasını hatırlamak, hem yaşamının hem de çalışmalarının kendinden sonraki nesillere olan katkısını yeniden değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu büyük yazara ilginin yeniden başlaması nedeniyle Rusya Bilimler Akademisi, Tolstoy'un bütün eserlerinin toplanacağı 100 ciltlik çok kapsamlı bir eser yayınlamak için büyük bir girişim içindedir. Bu genişletilmiş baskının Tolstoy'un, özellikle son yarım asırda, yurtdışındaki yerini anlatmaya ve onun tüm dünyadaki yazarlar, okurlar, düşünürler, filozoflar, özgürlük savaşçıları ve eğitimciler üzerindeki etkisini vurgulamaya adanmış ciltlerden oluşması bekleniyor.

Bu araştırmada, Tolstoy'un Hindistan ile olan ilişkisine ve Hindistan'ın da Tolstoy'un yazılarına olan merakına önemli bir yer verilmiştir. Tolstoy, Hindistan'ın çok derin ruhaniliğiyle ve ahlak anlayışıyla büyülenmişti. Aynı şekilde, Tolstoy'un hiç bitmeyen hayatın anlamı ve gerçek arayışını tasviri, bir yüzyıldan fazladır Hindistan'daki pek çok başarılı insanı etkilemiştir. Hiç şüphesiz, Mahatma K. Gandhi, Tolstoy'un kötülüğe karşı pasif direniş öğüdünün en önemli takipçilerinden biridir. Gandhi'nin pasif direniş anlaması ve tamamen kabullenışı; büyük ölçüde, 1984'te Tolstoy'un Tanrı'nın Egemenliği İçinizdedir (The Kingdom of God is within You) adlı eserini okumasına bağlanır.

Gandi, Tolstoy'un bu kitabını, 1908'de Güney Afrika'da Satyagraha kampanyası sırasındaki direnişinden ötürü tutuklandığında yeniden okumuştur. Kitabı ikinci kez okurken, şiddete başvurmayan bir yol izleyeceğine dair daha güçlü ve sarsılmaz bir kararlılığa bürünmüştür. Tolstoy'un bağımsız düşüncesi, derin ahlakı ve

doğruculuğu, Gandi'nin kendi eğilimlerini yansıtmıştır ve Gandi, daima Tolstoy'un yolundan gitmiştir. Gandi, Güney Afrika'daki ilk yerel idaresine "Tolstoy Çiftliği" adını vermiştir. 4 Nisan 1910 tarihli Tolstoy'a yazdığı mektubunda Gandi, kendisine "pek sadık destekçiniz" diyerek ona olan bağlılığını vurgulamıştır. 1910 yılı Eylül ayında, ölmeden kısa süre önce Tolstoy, o zamana dek yazdığı en uzun mektubunu Gandi'ye yazmıştır. Mektubunda, Gandi ile hemfikir olduğunu dile getirirken, şiddet içeren bütün başkaldırıların ortadan kalkmasının büyük önemini yinelemiş ve Hindistan'ın İngiliz yönetimine karşı verdiği özgürlük mücadelesinde sevgi kanununun asıl yöntem olması gerektiğini ifade etmiştir.

Tolstoy ve Gandi, baba ve oğul olabilecek kadar birbirine benzeyen bu iki ruh, tarihin gidişatını sonsuza dek değiştirmiştir. Şaşırtıcı bir şekilde şu an bile bütün dünyadaki liderler ve aydınlar tarafından hatırlanmaktadır ve isimleri, Hindistan'ın İngiliz yönetimine karşı verdiği özgürlük mücadelesini anlatan kayıtların pek çoğunda yan yana yer almaktadır. Dolayısıyla, Gandi'yi okuyan bir araştırmacının yolu Tolstoy'a varabilir. Tıpkı Daniel Moulin'e olduğu gibi. Daniel'in merakı, Tolstoy'u bir eğitim düşünürü olarak -ki bu çoğunlukla gözden kaçmış bir konuyduanlamasını sağladı. Moulin bu kitapla, Tolstoy'un Rusya'daki eğitim sistemini kökten değiştirmek için çabalamış bir eğitim vizyoneri olduğunu vurgulamış ve böylece mevcut bilime katkı sağlamıştır. Bu kitap, Tolstoy'un ezbere ve sınava dayalı çok eski öğrenme sistemini eleştirirken, özgürlük ve seçme hakkı olan bir ortamda öğrenme ve öğretme üzerine yaptığı bir dizi deneye dikkat çekmektedir. Moulin'in çalışması, yaygın eğitim yöntemlerinin sürekli yoğun bir incelemeye maruz kaldığı bu günlerde önem kazanmaktadır.

Tolstoy'un genç zihinleri eğitime serüveni, 1850'lerin sonlarında, kendi romanlarını yazarken giderek gözünün açılmasıyla ve muazzam romanları Savaş ve Barış ile Anna Karenina'yı yazmaya başlamadan önce başlamıştır. O esnada, Rusya'daki okullar yeniden

düzenlenmekteydi. Bürokratlar, Alman okullarını örnek alıyorlardı fakat Tolstoy çiftçiler için çiftçiler tarafından kurulabilecek farklı türde bir okulun hayalini kurmaktaydı. Yasnaya Polyana’da bu tür deneysel bir okul açtıktan sonra Tolstoy, modern eğitim yöntemlerini daha iyi kavrayabilmek, sadece Rusya’nın Batı’yı taklit etmesine engel olabilmek adına bu yöntemleri bertaraf etmek ve ülkenin kendi özüne dönmesine rehberlik etmek için yurtdışına çıktı. Kendi eğitim dergisinde tamamıyla farklı bir okul kurma üzerine edindiği tecrübeleri ile ilgili bir dizi makale yazıp yayınladı. Çarlık Rusya Eğitim Bakanlığı’ndaki hükümet yetkililerinin Tolstoy’un eğitim uygulamaları ve yayınlarına gösterdiği düşmanlığa rağmen, Tolstoy muhteşem bir yenilikçiydi. Amerika ve başka yerlerdeki deneysel okullar, Tolstoy’un kendi deneyimlerini aktardığı raporlarından o günden bugüne oldukça yararlanmışlardır. Tolstoy’un pedagojik makaleleri, bu okulların düşünsel niteliklerini belirlemesinin yanı sıra Tolstoy’un ruhsal yeniden doğuşundan sonra denediği dini ve felsefik yazıların çok büyük bir kısmını biçimlendirir. Tolstoy, okul eğitimi konusuna; 1872’de, kendi çocukları büyürken yeniden dönmüştür. Bunun bir sonucu olarak Azbuka (Kiril Alfabeti) ya da “ABC” kitabı ortaya çıkmıştır. İlk baskısı büyük bir coşkuyla karşılanmasa da daha kısa, ucuz ve pratik olan Yeni Azbuka (New Azbuka) (1875) daha çok sevildi. Tolstoy, aynı zamanda, pek çok farklı kültürden ahlaki hikâyelerin olduğu çocuk kitapları yayınlamıştır. Bu kitaplarda, pek çok sıradan Hindistan masalı dolambaçsız, kolay anlaşılır öyküler olarak sunulmuştur. Yaşamının sonuna kadar Tolstoy geniş bir okuyucu kitlesi için kısa basit hikâyeler yazmıştır. Bu hikâyeler Rusya’da ve yurtdışında, özellikle halk arasındaki yaygın anlayışa göre Tolstoy’un bir ruhani lider ya da “guru” olarak görüldüğü Hindistan’da yaygın bir şekilde okunmaktadır.

Geriyeye dönüp bakıldığında, tıpkı Tolstoy’un edebî eserlerinin insanoğlunun aydınlanmasına yardım etmesi gibi eğitsel düşüncesinin tüm dünyadaki öğretmenleri ilgilendirdiği anlaşılmaktadır.

Lev Tolstoy

Tolstoy, eğitim çalışmalarını edebî eserlerinin çok üstünde tutmuştur. Bundan dolayı da onun eğitime verdiği katkının bir kez daha değerlendirilmesi çok önemlidir.

Radha Balasubramanian
Nebraska Üniversitesi, Lincoln
17 Haziran 2010

Yazarın Önsözü

Tolstoy'un eğitsel düşüncesi Gandi'nin otobiyografisiyle, *The Story of My Experiment with Truth*, ilk kez dikkatimi çekti. Büyüleyici, samimi bir kitap. Gandi, kitapta, başka şeylerin yanı sıra Tolstoy'un Hıristiyanlık, barışseverlik ve sadelik üzerine görüşlerinin kendisini, Güney Afrika'da "Tolstoy Çiftliği" kurmasına sebep olacak şekilde hem düşünsel olarak hem de pratikte nasıl etkilediğini anlatıyor. Biçim olarak Gandi'nin eseri, 1500 yıldır var olan itirafçı bir otobiyografi üslubu taşıyor. Kişisel gelişimin geçmişe dönük tasviri ve samimi bir şekilde kendini ifade etme, Aziz Augustine'in *İtiraflar*'ından başlayarak Rousseau'ya ve ondan birkaç başka yazarın daha yanı sıra Tolstoy ve Gandi'ye kadar pek çok önemli kişinin yaptığı bir şeydir.

Aziz Augustine, Rousseau ve Gandi, hepsinin eğitimle ilgili söyleyeceği bir şeyleri vardı. Gandi'nin, Tolstoy'un dini düşüncesine olan ilgimi uyandırmasından hemen sonra, Tolstoy'un bir süre öğretmenlik yaptığını ve deneyimlerini uzun uzun anlattığını öğrendim. Fakat ilginç bir şekilde, ruhani ve dini eğitime dair akademik söylemde Tolstoy'un görüşlerinin hiçbir zaman tam olarak dikkate alınmadığını gördüm. Ayrıca, "Tolstoy ve eğitimle" ilgili bulunan az sayıdaki kitabın ve makalenin de çoğunlukla onun sonraki dini düşüncesine yer vermediğini keşfettim.

Bu kitap, Tolstoy'un eğitsel düşünce biçiminin kapsamlı bir açıklamasını yapmayı ve bunu, onun edebî ve diğer yazılarıyla ilişkilendirmeyi hedefliyor. Umarım kitabın bundan sonraki sayfaları Tolstoy'un düşüncesinin bu birbiriyle ilişkili yönlerini bir araya getirir ve okuyucuya Tolstoy'un eğitsel tasavvurunun kolay anlaşılır bir yorumunu sunar.

Tolstoy'un fevkalade edebî yeteneği ve yazdığı eserlerinin faz-

lalığı dikkate alındığında, bazı biyografi yazarlarının ve eleştirmenlerinin, sanatçı Tolstoy'u anlamak adına, onun eğitsel düşüncesine az miktarda ilgi göstermesi şaşırtıcı değil. Göze çarpan tek bir istisna var ki o da büyük edebiyat âlimi Boris Eikhenbaum'un eseridir. Bu eserde, Tolstoy'un eğitsel başarıları ve edebiyatı arasındaki ilişkinin kapsamlı değerlendirmesi tartışılmaz. Buna rağmen Eikhenbaum, esasen Tolstoy'un eğitsel görüşlerinin analizine değil onun sanatına ilgi duyuyordu ve sanıyorum ki bu kitabın konusu Tolstoy ve eğitim bilim adamları tarafından henüz yeterince derinlemesine ve dikkatlice tam olarak araştırılmamıştır. Dolayısıyla bu kitap, Slav dilleri çalışmalarında uzman kişilerin daha çok ilgisini gerektiren devasa bir konunun ancak girişi görevini üstlenecektir.

Tolstoy'u araştıran biri, çok büyük miktarda eser -kendi yayınladığı ya da yayınlamadığı eserleri, onu tanıyanların anı yazıları ve ikincil araştırma yazılarıyla karşılaşır. Bu kitabın yazımında, bu eserlerin büyük miktarını İngilizce'ye kazandırmış olan pek çok Slav dili bilim insanının çalışmalarına teşekkür borçluyum. Pinch ve Armstrong'un Tolstoy'un ilk pedagojik makalelerinden oluşan eserlerini kullandım. Ayrıca, Tolstoy'un sonraki yazılarıyla not defterlerinden seçkileri içerdiğinden, ki bu çok önemli, büyük ölçüde Wiener'in çevirilerine başvurdum. Bunun yanı sıra, Anya Wells Andrey Levitskiy'in yardımıyla İngilizce'ye çevrilmemiş diğer önemli eserler için, standart 90 ciltlik bütün eserlerindeki orijinal Rusça metinlerden faydalandım. Biyografik bilgi için, Aylmer ve Louise Maude'nin çevirdiği Tolstoy'un kendi otobiyografik yazıları dışında, R. F. Christian'ın günlük ve mektup seçmelerinden, Tolstoy'un resmi Rus otobiyografi yazarı Paul Biryukov tarafından derlenen biyografik kaynaklardan, Tolstoy'un çocukları ve eşi Sofya'nın anılarından ve Yasnaya Polyana'ya giden ziyaretçilerin hikâyelerinden faydalandım. Alıntı yapmak istediğimde, tıpkı Tolstoy'un eserlerini Kaynakçada bir kısaltma sistemiyle belirttiğim gibi, bu kaynaklara atıfta bulundum. Rus takvimi 1917'ye kadar yenilenmediğinden,

Tolstoy'un yayınlarına ve Rusya'daki genel olaylara değinilirken kullanılan tarihler "eski usul"de kullanıldı. Fakat Rusya dışındaki olaylar Miladi takvime göre belirtilmiştir. Harf çevirisi ve Rus isimleriyle kelimelerinin kullanılmasıyla ilgili olarsa bu sözcükleri İngilizce'de en yaygın olarak bilinen hâlleriyle vermeye çalıştım.

Tolstoy ve eğitim hakkında yazmak gibi iddialı bir işe kalkışma ayrıcalığına sahip olduğum için çok şanslıyım. Onun görüşlerini araştırmak beni; romanlarının oluşturduğu zengin manzaraya, dini ve ahlaki eserlerinin sadeliğine, eğitim yazılarının yarattığı tartışma konularına ve benim Yasnaya Polyana'ya olan kendi kutsal yolculuğuma sürükledi. Bu çalışmamda yer alan herhangi bir hatanın ya da eksik kalan kısmın sadece benim sorumluluğumda olduğunu belirterek bütün bunları yapmam için türlü yollarla bana yardım eden ve beni cesaretlendiren tüm kişilere ve kurumlara teşekkür ediyorum.

Bu proje için beni cesaretlendiren Richard Pring, Ingrid Lunt, Ralph Waller, Julian Stern, Michael Grimmitt ve Terence Copley'e; kitapları bulmam konusundaki cömert yardımları için Taylor Bodleian Slav Dili ve Modern Yunan Dili Kütüphanesi, St. Cathrine's Üniversitesi Kütüphanesi ve Wadham Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarıyla birlikte Manchester Üniversitesi Kütüphanesi'nden Katrina Malone ve Sue Killoran'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, Tolstoy'un çok gün yüzüne çıkmamış eğitim yazılarını çevirme ve benimle tartışma nezaketi gösteren Anya Wells ve Andrey Levitskiy'e teşekkür ederim. 2007'de Farmington Enstitüsü'ndeki, dini eğitimle ilgili önceki araştırmalarıma sağladığı katkı için, 2009 yılı Ağustos ayında Galler'deki St. Deiniol's Kütüphanesinin verdiği burs için, Pembrokeshire'daki Caldey Island Manastır topluluğuna, Aralık 2009'da yazılarımı yazarken bana gösterdikleri misafirperverlik için fazlasıyla minnettarım. Ayrıca, Yasnaya Polyana'daki Lev Tolstoy Müzesi'nden Galina Alexseeva'ya; Güney Illinois Üniversitesi, Carbondale, Dewey Araştırma Merkezi çalışanlarına; önsöz için Radha Balasubramanian'a; Auerbach'ın Neues Leben

adlı eserinden alınan kısımların çevirisindeki yardımlarından ötürü Bertram Jörg Schirr'e; taslak metin üzerine yaptıkları yorumlar için Chris Moulin, Richard Foord ve Nathan Munn'a; proje için tavsiyelerinden dolayı Hannah Grainger Clemson ve Mairéad McKendry'e ve zahmetli düzeltme işlerinde nazik yardımlarından ötürü özellikle Faith Moulin'e şükranlarımı sunarım.

Daniel Moulin
Harris Manchester College, Oxford
30 Nisan 2010

Giriş

Lev Tolstoy'un mezarı, Yasnaya Polyana'nın beyaz kapı kulelerinden içeri girince kayın ağaçlarıyla çevrili yolun sonunda, binaların bir hayli uzağında, ormanın içindeki yeşil arazide yer alır. Tıpkı istediği gibi, herhangi bir anıt, haç ya da mezar taşı yok; sadece söğüt ağacı dallarından yapılmış bir yolla çevrenilmiş, yerden yüksekte bir miktar çim bulunuyor. Tolstoy'un eski öğrencilerinden birinin kazdığı mezar, Zakaz Ormanı'nda bir su yatağının kenarında "yeşil sopanın olduğu yer"dedir. Burası Tolstoy ve üç erkek kardeşinin oyunlar oynadığı yerdir. Tolstoy'un hayatı boyunca anlattığı oyun, yeşil bir sopayı bulmak üzerineydi. Tolstoy'un abisi Nikolay, sopanın üzerine hastalığın, öfkenin ya da çatışmanın olmadığı bir dünyada nasıl yaşanabileceğinin "sır"rını yazmıştı.

Tolstoy'un yaşadığı yer, Moskova'dan yaklaşık 200 kilometre uzaktaki Yasnaya Polyana'dır ki, günümüzde ulusal bir müzedir. Ev, 1910 yılında 28 Ekim'in erken saatlerinde Tolstoy'un gizlice ve uğursuzca bıraktığı son haliyle korunmakta. Bahçeler, tarlalar, ağaçlar Tolstoy'un düzenlediği gibi muhafaza ediliyor. Evi de aynı şekilde, beyaza boyanmış ve sarmaşıklerle bezenmiş. Evin içinde de; Tolstoy'un kitapları, yatağı, masası, tabloları ve kişisel eşyaları yaşamının son yıllarında neredelse aynı yerde duruyor. Dışarıda, evin karşısındaki arazide, akçaağaç ve çamların arasındaysa bir zamanlar Tolstoy'un deneysel okulu olan bina yer alıyor.

Tolstoy (1828-1910), tüm zamanların en büyük edebî kişilerinden biridir. Fakat bir öğretmen ve eğitim düşünürü olarak çalışmaları az bilinir. Oysaki eğitim, Tolstoy'un hep var olan ilgi alanlarından biriydi ve edebiyatı, estetik felsefesi